

BIOGRAFIA PER A DOS FRANCTIRADORS

PEP SOLÀ HA ESCRIT *LA BASTIDA DELS SOMNIS*, UN LLIBRE ESPERAT QUE REVISI A RIGOR LA VIDA I L'OBRA DEL POETA JOAN VINYOLI.

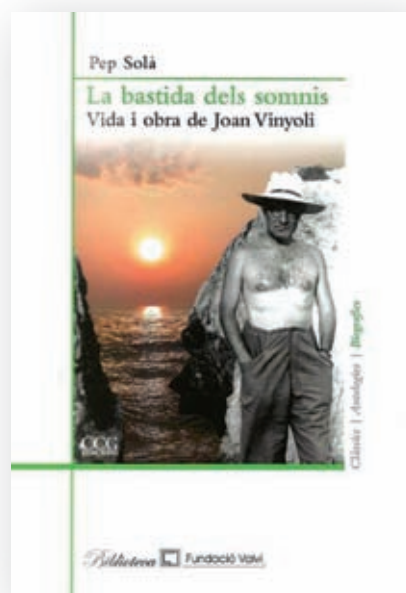
El poeta Joan Vinyoli va morir l'any 1984 havent aconseguit, aparentment, el prestigi que mereixia, però van haver de passar disset anys per disposar de la seva obra poètica completa en una edició acurada, i set més per tenir-ne una edició popular. Ara ens arriba una biografia de Vinyoli tan rigorosa com necessària. L'ha escrit un matemàtic i l'han editat una fundació i una editorial de caràcter marcadament local.

LLUÍS FREIXAS MASCORT > TEXT

La incomprensió del públic no és cap garantia de genialitat per a un artista, però la submissió als gustos del moment per atraure els fulgors de la moda acostuma a ser el camí més ràpid i segur cap a l'oblit. Per fortuna, els esforços que va fer el poeta Joan Vinyoli per agradar –que en va fer, i d'evidents, com és humà i natural– no van contaminar una obra tel·lúrica i poderosa que amb el temps ha acabat imposant-se als silencis ominosos i les displicències interessades. El darrer pas –i gens menor– per situar Joan Vinyoli en el lloc que li correspon de la literatura catalana i contribuir a la comprensió de l'home i de l'obra és la publicació de *La bastida dels somnis. Vida i obra de Joan Vinyoli*, de Pep Solà (CCG Edicions, Biblioteca Fundació Valvi, 2010).

Si bé Joan Vinyoli (1914-1984) va ser un autor incompès –o que s'hi va sentir–, la reivindicació de la seva vàlua literària no és un fenomen nou, sinó que ha augmentat de manera discreta però més o menys sostinguda, sobretot els darrers quinze anys. A final dels anys setanta i primers vuitanta Vinyoli era ja un referent per a les noves generacions poètiques. Si en la seva trajectòria creativa hi ha llargs silencis, períodes d'aproximació a l'estètica dominant (com al llibre *Realitats*, de 1963) i moments de desànim, l'obtenció del premi Lletre d'Or l'any 1974, vint-i-tres anys després d'haver guanyat el premi

**No és estrany,
de fet, que la biografia
d'un franctirador
l'hagi escrita un altre
franctirador**

Óssa Menor (l'actual Carles Riba), va marcar un punt d'inflexió.

A *La bastida dels somnis*, el seu biògraf afirma que arran d'aquest premi Vinyoli va percebre un canvi «radical»

>> *Joan Vinyoli a Portlligat (Cadaqués).*

en la recepció de la seva obra. Espriu va escriure-li: «Malgrat l'estupidesa del país, la importància de la teva poesia anirà creixent de dia en dia». El vaticini va ser exacte, però la posteritat quan és justa és lenta, a vegades té retrocessos, i, encara que ressitui les coses, no pot reparar els danys.

Els deu anys de vida que li quedaven van ser per al poeta d'una gran fecunditat, amb l'aparició de llibres essencials en el conjunt de l'obra vinyoliana com *Ara que és tard* (1975), *Vent d'aram* (1976), *El griu* (1978), *A hores petites* (1981), *Domini màgic* i *Passeig d'aniversari*, publicats el mateix any de la seva mort, o els pòstums *Cants d'Abelone* (1987). A banda, es van editar també a la segona meitat dels setanta (1975 i 1979) dos volums de la poesia completa que abraçaven els períodes 1937-1975 (Ariel) i 1975-1979 (Crítica). Malgrat això, Vinyoli va morir, als setanta anys, amb un reconeixement discret en relació amb la qualitat de l'obra que deixava. L'any següent –com un gran gest irònic– va rebre l'homenatge unànime però pòstum de les institucions i la crítica: els premis de la Generalitat i Ciutat de Barcelona, el Premi Nacional de Literatura (del Ministeri de Cultura, que havia rebutjat per motius ideològics l'any 1977) i el premi Crítica Serra d'Or.

L'inevitable vaivé del pèndol

Els pèndols van i vénen. Els anys següents no van ser favorables per a la memòria del poeta, com a mínim des del punt de vista públic i editorial. Quinze anys després del seu traspàs es podia constatar un buit en l'estudi i l'edició de la seva obra. L'esforç institucional de divulgació de la seva figura era nul. Per posar un exemple pròxim, a cavall dels vuitanta i dels noranta, Santa Coloma de Farners, que forma part del paisatge literari vinyolià, va reclamar una part dels rèdits que podia generar la figura de Salvador Espriu i li va dedicar premis i li va publicar llibres de records geogràfics que gairebé no existien. Era un error comès de bona fe, perquè Espriu en aquell moment era una figura enorme –i continua sent una figura enorme–, però ni era de Santa Coloma (encara que hi hagués nascut) ni necessitava Santa Coloma. En canvi ningú –o ben poca gent– pensava en Joan Vinyoli. Vam haver d'arribar al vintè aniversari de la seva mort perquè Santa Coloma

i Begur –tan presents en els textos vinyolians– el comencessin a reivindicar com un poeta propi.

Al llarg dels noranta es van publicar estudis remarcables, però probablement insuficients. Són treballs que oscil·len entre el caràcter acadèmic i el divulgatiu, com els del filòleg valencià Ferran Carbó *La freda veritat de les estrelles: lectures de Joan Vinyoli*, *Introducció a la poesia de Joan Vinyoli* i *Joan Vinyoli: escriptura poètica i construcció imaginària* (tots tres a Publicacions de l'Abadia de Montserrat, els anys 1995, 1991 i 1990, respectivament), o la compilació de la correspondència entre Vinyoli i Miquel Martí i Pol a *Barcelona – Roda de Ter* (Empúries, 1998). I no podem oblidar l'anterior *Joan Vinyoli*, de Josep Maria Sala-Valldaura, que data de 1985. No és trivial que sorgeixi reiteradament el nom d'una mateixa editorial i d'un mateix autor, al contrari: sembla un símptoma inequívoc. L'any 1990 Carbó denunciava una gran paradoxa: «La importància de l'obra de Joan Vinyoli en el panorama de la poesia catalana de postguerra ha estat absolutament reiterada per les últimes fornades d'escriptors i estudiosos. Tanmateix, hem de constatar la necessitat urgent de nous estudis sobre l'autor, a més de reivindicar l'absoluta conveniència de la publicació de l'obra

**Esriu va escriure-li:
«Malgrat l'estupidesa
del país, la importància
de la teva poesia anirà
creixent de dia en dia»**

Un assaig sota sospita

Aparentment, Pep Solà ha realitzat una obra excel·lent. Podríem fer-li retret lingüístic d'una certa tendència a «vinyolejar», que a voltes fa la lectura un pèl feixuga, o de comparacions gratuïtes, com ara considerar Vinyoli i Leonard Cohen «poetes germans d'esperit» (p. 281), o de la reiteració d'errades lingüístiques («en motiu», en lloc de «amb motiu», constantment), i fins i tot les inevitables badades que té tota biografia: Ferrater no va morir l'agost, sinó l'abril del 1972 (p. 329). Però tot això són detalls poc importants, que no obscureixen el valor d'una biografia molt ben trenada, a anys llum de les biografies d'escriptors que els lectors d'aquest país sovint ens hem d'empassar. Solà fa un esforç constant per posar en relació vida i obra, i ens forneix un tresor de detalls biogràfics que, a partir d'ara, ens permetran llegir Vinyoli des d'una nova perspectiva.

El problema d'aquesta biografia és que tot allò que té de bo prové, fonamentalment, de la documentació inèdita a la qual Pep Solà ha tingut accés i que ell mateix referencia amb el misteriós nom «AV» (Arxiu Vinyoli). Aquest arxiu, però, no existeix, perquè un arxiu és un fons documental degudament catalogat, en mans de professionals i obert a la consulta dels estudiosos. Això que l'autor anomena Arxiu Vinyoli és un munt de papers que Solà té a casa seva amb el beneplàcit de la família del poeta i que, per tant, no disposa de les condicions de conservació i d'accés que escaurien a un dels poetes més importants del nostre país.

Els documents personals d'un escriptor són un material privat, i la família té tot el dret d'ocultar-los o, fins i tot, de destruir-los. Quan es publica una biografia basada en aquest material «secret», però, els lectors no tenim cap obligació de creure que tota aquesta documentació existeix, o que ha estat ben transcrita (els textos de Vinyoli escrits en francès, per exemple, són pleníssims d'errades, i no tenim manera de saber si és que Solà no sap transcriure o si Vinyoli no sabia francès).

Som al segle XXI i, a hores d'ara, ni els lectors ni els estudiosos no necessitem ni volem tutors. Volem transparència. Per això demanem a la família Vinyoli que, si efectivament creu que ha arribat el moment de donar a conèixer la documentació del poeta (la qual cosa sembla evident, vista la publicació d'aquesta biografia), ho faci de l'única manera que escau a una figura de la importància de Joan Vinyoli: dipositant immediatament tot aquest fons a l'Arxiu Nacional de Catalunya, on serà cuidat per mans expertes i obert a la consulta dels professionals. Mentre no es realitzi aquest pas, *La bastida dels somnis*, de Pep Solà, que podria ser una obra excel·lent, restarà sota sospita.

Oriol Ponsatí-Murlà

completa, tant per la importància de la lírica com perquè són diversos els reculls que avui esdevenen introbables». Van haver de passar onze anys perquè aquest prec obtingués resposta.

El nou segle va significar un altre punt d'inflexió. Des de l'any 2001 disposem d'una edició digna (i de preu) de l'*Obra poètica completa* a cura de Xavier Macià (Edicions, 62, Clàssics Catalans del Segle XX); es va haver d'esperar al 2008 per poder gaudir dels mateixos textos en una edició popular, *Poesia completa*, una edició de butxaca, senzilla, però tan honorable com necessària, al preu d'un simple menú (Edicions 62, Labutxaca).

L'any 2004, coincidint amb el 90è aniversari del naixement del poeta i el 20è de la seva mort, Santa Coloma de Farners (Pep Solà, en bona part) va impulsar un simposi les intervencions del qual es van recollir en el llibre *I cremo tot en cant. Actes del I Simposi Internacional Joan Vinyoli* (Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2006), gràcies a un acord de col·laboració entre l'editorial, la Diputació de Girona i l'Ajuntament de Santa Coloma. El volum és remarcable i dóna la visió, inevitablement diversa i dispersa, d'una trentena de poetes i coneixedors de l'obra vinyoliana, que va de l'aproximació biogràfica a l'anàlisi acadèmica passant per l'evocació personal. Aleshores van començar a arribar les rutes vinyolianes i els actes d'homenatge.

Són iniciatives nascudes de la modestia, però van contribuir a reivindicar l'autèntica dimensió literària de Joan Vinyoli, que va construir minuciosament, amb «mans obreres de paraula», un edifici sòlid, al marge del pernicios pèndol de la moda; una obra que permet a Enric Casasses reservar-li un lloc entre Foix, Espriu i Ferrater i escriure al pròleg de *Poesia completa*: «el gran segle de la poesia catalana, el que venint de Verdaguier dóna Maragall [...], Carner, Riba..., culmina en Vinyoli».

Era una biografia necessària, imprescindible, sobretot si es té en compte que la vida i l'obra de Vinyoli són indestruïbles

ARXIU VINYOLI

>> *Vinyoli amb la seva muller, Teresa Sastre, a la cala d'Aiguablava, a Begur.*

Una vida i una obra indestriables

La biografia que ara ens ocupa enllaça perfectament amb les vicissituds que la posteritat ha reservat a l'obra vinyoliana. També neix de la modèstia, però amb la màxima ambició. Era una biografia necessària, imprescindible, sobretot si es té en compte que la vida i l'obra de Vinyoli són indestriables, que Vinyoli concebia la poesia com una forma d'indagació personal i artística que denota l'evolució i els dubtes existencials i artístics del poeta. Paradoxalment, ha estat la Fundació Valvi la que ha atorgat una beca per finançar el treball de recerca i escriptura i s'ha fet càrrec de l'edició de l'obra en una col·lecció marcadament gironina (dit com un tret distintiu i de cap manera valoratiu). I ha calgut també l'entusiasme personal de Pep Solà, que s'ha capbussat al fons documental que la família de Vinyoli projecta llegar a l'Ajuntament de Santa Coloma de Farners (la confiança de la família en Solà també hi ha tingut un paper fonamental) i ha fet un minuciós treball de consulta i recopilació que inclou documentació com la correspondència que el poeta va mantenir amb Riba, Manent, Espriu, Foix o Ferrater. Probablement era el paper que corresponia a una gran editorial, però ha hagut de ser una iniciativa perifèrica (posin vostès mateixos les cometes o les cursives que considerin oportunes al terme). Ara bé, si les presentacions successives arreu del territori català i

el ressò que generi aquesta biografia redunden en benefici de l'autor, la col·lecció i la fundació editora, benvinguda sigui una badada tan elemental com aquesta.

La passió de Pep Solà no és aliena al resultat de l'obra. El text transmet entusiasme des del principi fins al final. ¿Com s'explicaria, si no, que una biografia que comença advertint que la vida de Joan Vinyoli «no presenta grans moviments de superfície» superi les cinc-cents pàgines? L'entusiasme, però, no està renyit amb el rigor, l'ordre, i la pulcritud expositiva –que no deuen ser aliens a la condició de matemàtic de Solà.

La biografia aconsegueix ser exhaustiva sense aclaparar el lector. Està ordenada cronològicament, i Solà entra i surt de l'obra poètica de Vinyoli i del relat dels fets per connectar-los i il·luminar-ne els processos vitals i creatius. No és ni una biografia novel·lada, ni una anàlisi crítica de l'obra de Vinyoli, ni un relat notarial i, en canvi, sempre té alguna cosa de tot plegat. Hi ha autors la vida i l'obra dels quals són indestriables. Vinyoli n'és un. Per això la fór-

Per fortuna, els esforços que va fer el poeta Joan Vinyoli per agradar no van arribar a contaminar una obra tel·lúrica i poderosa

mula de Solà –ordenada, sense capricis i manejable per a la consulta– es revela encertada i acosta bé a l'escriptor i a la seva obra, tan polièdrica i alhora tan unitària en la seva sinuosa diversitat; una obra que, com a eina d'indagació i de reflexió, és forçosament canviant a mesura que l'home també es transforma. És evident que aquest esforç de relació de vida i obra ajuda extraordinàriament a comprendre el valor, el sentit i la gènesi de la poesia vinyoliana.

S'ha d'agrair també la mesura –una cautela enorme, potser exagerada i tot– amb què Solà recorre la vida del poeta sense caure en la xafarderia ni la morbositat que permetria la trajectòria vital de qualsevol persona, sant o dimoni que hagi existit mai, com demostra el fet que la biografia o el llibre de records carronyaires siguin un gènere altament rendible, del qual han estat víctimes polítics, actors, estrelles del rock, escriptors i famosos de totes les condicions, des de Josep Pla a Salvador Dalí, passant pel mateix Vinyoli.

Si l'obra de Vinyoli es va construir des de la passió i el dubte, com a eina de reflexió, i sovint involuntàriament al marge dels corrents principals de la literatura catalana, *La bastida dels somnis* no té un origen ni unes circumstàncies gaire diferents. No és estrany, de fet, que la biografia d'un franc tirador l'hagi escrita un altre franc tirador.

Lluís Freixas Mascort
és escriptor.